

Konwencja Rolnicza i Wiejska (ARC)

„Komunikat społeczeństwa obywatelskiego do instytucji Unii Europejskiej w sprawie przyszłej polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich”

listopad 2010 r.

Streszczenie

W dniu 16 listopada 2010 r. szeroki sojusz europejskich organizacji i sieci społeczeństwa obywatelskiego (ARC) przedstawi Komisji Europejskiej i innym instytucjom UE własne propozycje dotyczące reformy europejskiej polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich zebrane w „Komunikacie społeczeństwa obywatelskiego w sprawie przyszłej polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich”. Komunikat ten jest wynikiem trwających sześć miesięcy konsultacji, konferencji i negocjacji między organizacjami pozarządowymi ze wszystkich krajów Europy (zob. www.arc2020.eu).

Wzywamy do radykalnego przeglądu polityki zarówno w dziedzinie rolnictwa, jak i rozwoju obszarów wiejskich. Proponujemy, by począwszy od 2014 r. polityka ta obejmowała:

- **Zmianę paradygmatu w rolnictwie i systemach żywnościowych** z dotychczas dominującego rolnictwa uprzemysłowionego i scentralizowanego przemysłu spożywczego do upowszechniania rolnictwa zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz do zróżnicowanego wzorca regionalnej i lokalnej produkcji i przetwarzania żywności, przy utrzymaniu bliższych związków między rolnikami i konsumentami oraz zapewnieniu wysokiego stopnia poszanowania zdrowia publicznego, środowiska i dobrostanu zwierząt.
- **Gospodarcze, społeczne i ekologiczne ożywienie obszarów wiejskich**, oparte na sile i zróżnicowaniu społeczności, kultur i zasobów, efektywnie powiązane z rozwojem terytorialnym danego miejsca i poszanowaniem zobowiązania Unii do zapewnienia spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej.

Taka wizja zmiany opiera się na powszechnym przekonaniu, że Europa musi dążyć do trwałego rozwoju i większej sprawiedliwości w samej Europie i na całym świecie. **Musimy bardziej odpowiedzialnie korzystać ze wszystkich globalnych zasobów, powstrzymać drastyczną utratę różnorodności biologicznej oraz radykalnie zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych. Musimy zapewnić** bezpieczeństwo żywnościowe, bez uzależniania UE od zasobów rolnych innych kontynentów. Musimy zmniejszać ubóstwo i nierówność społeczną, a także wykluczenie społeczne i ogromne dysproporcje w poziomach dochodów i jakości życia między regionami i narodami w Europie i poza jej granicami.

Nowa europejska polityka

Aby sprostać tym wyzwaniom, proponujemy zastąpienie od 2014 r. obecnej WPR **wspólną polityką rolną, żywnościową i rozwoju obszarów wiejskich**, której cele wykraczałyby poza określone w Traktacie Rzymskim. **Te nowe cele obejmowałyby bezpieczeństwo żywnościowe, jakość żywności i zdrowie publiczne, normy zrównoważonego rozwoju w rolnictwie, ochronę środowiska naturalnego, łagodzenie zmian klimatu, wzmocnienie gospodarki wiejskiej oraz dobrobyt społeczności wiejskich.**

Polityka ta byłaby wdrażana za pomocą dwóch funduszy: **Europejskiego Funduszu Rolnego**, skoncentrowanego na żywności i rolnictwie oraz **Europejskiego Funduszu Obszarów**

Wiejskich, skoncentrowanego na szerszej gospodarce wiejskiej i rozwoju terytorialnym. Fundusz Rolny obejmowałby głównie środki horyzontalne, mające zastosowanie do wszystkich terytoriów, a Fundusz Obszarów Wiejskich oferowałby środki dostosowane do potrzeb poszczególnych obszarów.

Europejski Fundusz Rolny

Nasze propozycje dotyczące rolnictwa koncentrują się na najważniejszym żądaniu – upowszechnianiu rolnictwa opartego na zrównoważonym rozwoju. Naszym zdaniem obecnie dominujący system rolnictwa i przemysłu spożywczego w Europie jest niezgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju. Opiera się on na nadmiernym wykorzystaniu paliw z zasobów kopalnych oraz transporcie żywności i pasz na duże odległości; prowadzi do marnowania ogromnych ilości żywności; często łamie normy dotyczące dobrostanu zwierząt; zagraża jakości gleb, zasobów wodnych i ekosystemów; a także skutkuje trwałą utratą zatrudnienia w gospodarstwach rolnych. Pozbawia żywotności uboższe lub marginalne uprawne grunty rolne.

Wzywamy do stopniowego przejścia od rolnictwa uprzemysłowionego do rolnictwa zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, i które opiera się na regionalnej i lokalnej różnorodności rolnictwa i gospodarki rolnej, rozsądnie korzysta z zasobów nieodnawialnych, szanuje normy dotyczące dobrostanu zwierząt, uwzględnia słuszne racje agronomiczne i innowacje rolno-ekologiczne przy podejmowaniu decyzji dotyczących rolnictwa, a także uzyskuje pozytywne wyniki w dziedzinie ekologicznej, społecznej i gospodarczej.

Takiej zmianie musi towarzyszyć przyszłe wsparcie dla rolników. Dotacje o charakterze ogólnym, niezwiązane z systemem rolnym opartym na zasadzie zrównoważonego rozwoju ani z dobrami publicznymi, nie mogą być politycznie uzasadnione. Wsparcie powinno wynagradzać praktyki zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju i działania na rzecz ochrony środowiska. Powinno ono wspomagać małe i rodzinne gospodarstwa rolne zwłaszcza na obszarach trudnych mniej uprzywilejowanych, zwiększając zróżnicowanie gospodarki rolnej i gospodarki wiejskiej.

Dlatego przyszły system wsparcia dla rolników powinien przewidywać:

- jednoznaczną definicję norm zrównoważonego rozwoju w rolnictwie w ramach aktualnych kodeksów dobrej praktyki, a także stopniowe wdrażanie tych kodeksów;
- kontynuację płatności bezpośrednich w oparciu o radykalnie zmienioną podstawę, bez odwoływania się do dotychczasowych plonów, z zastrzeżeniem równego traktowania rolników w różnych częściach UE, regresywnych i uzależnionych od praktyk zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju;
- wsparcie dla małych i rodzinnych gospodarstw rolnych oraz w celu utrzymania siły roboczej, przez powiązanie poziomu płatności bezpośrednich z wielkością gospodarstwa rolnego i siły roboczej;
- wsparcie dla rolników na obszarach peryferyjnych, górskich i o niekorzystnych warunkach gospodarowania;
- zakaz stosowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie w europejskim rolnictwie i dostawach żywności;
- wsparcie finansowe umożliwiające przekształcenie gospodarstw w ekologiczne i zrównoważone systemy gospodarki rolnej.

Ponadto proponujemy wprowadzenie systemu płatności celowych za usługi ekologiczne, obejmującego:

- zharmonizowane wsparcie, uzależnione od jednoznacznych norm ekologicznych, dla rolników, hodowców bydła/owiec, leśników oraz spółdzielni, które zarządzają uprawnymi gruntami rolnymi o wysokiej wartości przyrodniczej;

- płatności rolnośrodowiskowe mające na celu ochronę wartości środowiska naturalnego, wykraczające poza uzależnienie od rodzajów wsparcia określonych powyżej;
- wsparcie dla rolnictwa na obszarach sieci Natura 2000, w których gospodarowanie gruntami nie jest objęte typami wsparcia określonymi powyżej;
- wsparcie związane z wiązaniem dwutlenku węgla, np. obszary wodno-błotne, tereny zalesione lub trwałe nieorane użytki zielone, a także z ochroną terenów zalesionych o wysokiej wartości przyrodniczej, które wchodzą w zakres gospodarki rolnej;
- wsparcie dla inwestycji w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi, dostosowywania rolnictwa i leśnictwa do zmiany klimatu oraz odtwarzania siedlisk w obrębie gospodarstw rolnych.

Propagując takie zmiany, proponujemy wdrożenie **nowej polityki w dziedzinie handlu, udzielania pomocy i zarządzania dostawami żywności**, która przyniesie sprawiedliwy dochód rolnikom i pozwoli spełnić wymagania związane z zasadą zrównoważonego rozwoju, a także uwzględnić:

- renegezację zasad Światowej Organizacji Handlu (WTO) w zakresie ustanowienia prawa do niezależności żywnościowej;
- oddzielenie rolnictwa od innych branż podczas rozmów o światowym handlu;
- położenie nacisku na normy zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju w zakresie importu żywności;
- stymulowanie produkcji białka paszowego w Europie, co jest alternatywą dla importu białka;
- zapewnienie spójności w polityce rozwojowej, w tym zakończenie dotowania eksportu żywności;
- wsparcie dla rolników w krajach rozwijających się w celu utrzymania lub rozwoju systemów rolnych opartych na zasadzie zrównoważonego rozwoju;
- monitorowanie rynku żywności i zapewnienie większej przejrzystości rynku;
- zwiększenie siły przetargowej rolników i konsumentów, umożliwiając im zarządzanie dostawami żywności i uzyskanie godziwych cen za żywność.

Uwzględniając rosnącą świadomość społeczeństwa w zakresie **jakości żywności i jej wpływu na zdrowie**, proponujemy, aby Fundusz Rolny wspierał:

- informowanie i kształcenie społeczeństwa, a zwłaszcza dzieci, w odniesieniu do takich zagadnień, jak żywność i dieta oraz ich wpływ na zdrowie, wybór stylu życia zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, odpowiedzialna konsumpcja oraz inne związane z tym kwestie;
- uwzględnianie w zamówieniach publicznych i propagowanie żywności dobrej jakości, naturalnej, zdrowej, bogatej w składniki odżywcze, przyjaznej dla zwierząt i pozyskiwanej lokalnie;
- zaostrzenie uregulowań dotyczących oznakowania wszelkiego rodzaju żywności w celu zapewnienia, że konsumenci posiadają wiedzę na temat pochodzenia, metod produkcji, przetwarzania, itd. każdej żywności wprowadzonej na rynek;
- kampanie na rzecz zmniejszania odpadów z żywności na wszystkich etapach łańcucha żywnościowego;
- rolników w zarządzaniu hodowlą własnych zwierząt gospodarskich i produkcją materiału siewnego.

Europejski Fundusz Obszarów Wiejskich

Wiele obszarów wiejskich w Europie zostało poważnie osłabione upadkiem rolniczych spółdzielni produkcyjnych, centralizacją handlu, emigracją młodzieży, itp. Wynikiem tego jest rosnące zróżnicowanie regionów, masowe migracje, erozja kapitału społecznego, a w niektórych regionach porzucanie cennych uprawnych gruntów rolnych oraz upadek wartości środowiskowych i kulturowych kultywowanych dzięki rolnictwu.

Proponowane **ożywienie obszarów wiejskich** powinno koncentrować się zarówno na rozwoju gospodarczym, jak i na społecznym, na innowacyjności i wiedzy stosowanej, a także powinno opierać się na szerszej polityce i zasobach UE.

Zatem Fundusz obejmowałby następujące środki służące **wzmocnieniu i dywersyfikacji gospodarki wiejskiej**:

- środki ułatwiające małym i średnim przedsiębiorstwom dostęp do ziemi i kapitału;
- wsparcie dla dziedziczenia gospodarstw rolnych oraz dla nowych podmiotów w rolnictwie, w tym wsparcie dla emerytów, dla współpracy społeczności lokalnej z rolnikami oraz dla działań władz lokalnych mających na celu zachowanie rolnictwa zorientowanego na społeczność lokalną i zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju na obszarach miejskich i podmiejskich;
- modernizacja gospodarstw rolnych wspomagająca efektywną produkcję lub przejście do praktyk zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju lub do dywersyfikacji gospodarstw rolnych;
- wzrost zainteresowania UE leśnictwem, z naciskiem na tworzenie miejsc pracy poprzez zrównoważone zarządzanie terenami leśnymi, przetwarzanie produktów gospodarki leśnej i usługi związane z ochroną środowiska;
- inwestycje w infrastrukturę telekomunikacyjną na obszarach wiejskich;
- działania społeczności lokalnych, zarządców ziem i przedsiębiorstw związane z tworzeniem lub rozszerzaniem działalności przedsiębiorstw zainteresowanych oszczędzaniem energii lub pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych;
- rozwój turystyki wiejskiej, powiązanej z ochroną środowiska, wartością dodaną, itp.;
- edukacja przed podjęciem pracy, kształcenie zawodowe, praktyki zawodowe i podobne formy przygotowania do zawodu, doskonalenie zawodowe, świadczenie usług z zakresu doradztwa rolniczego i upowszechniania wiedzy rolniczej, mechanizmy wzajemnej oceny i partnerskiego uczenia się, itp.

Polityka obejmująca tak szeroki wymiar gospodarczy powinna obejmować następujące środki wspierające **regionalną i lokalną produkcję i przetwarzanie żywności**:

- tworzenie i wzmacnianie regionalnych i lokalnych systemów żywnościowych, takich jak targi rolnicze, spółdzielcze sklepy rolne, mechanizmy wspierania rolnictwa przez społeczność lokalną oraz aktywna europejska sieć wymiany sprawdzonych rozwiązań między tymi systemami;
- wspieranie marek i znakowania produktów regionalnych, wykorzystanie unijnego systemu jakości (chroniona nazwa pochodzenia (CHNP)/chronione oznaczenie geograficzne (CHOG)/gwarantowana tradycyjna specjalność (TSG)) oraz wykorzystanie ogromnego zróżnicowania w Europie w zakresie tradycji kulinarnych, gastronomii i związanych z tym aspektów dziedzictwa kulturowego;
- przegląd przepisów UE w celu zezwolenia na odpowiednio uzasadnione i monitorowane zwolnienia z obowiązujących mikroprzedsiębiorstwa i MŚP wymogów określonych przepisami dotyczącymi higieny, uboju, itp.

Fundusz Obszarów Wiejskich powinien również **wzmacniać społeczność wiejską oraz usługi i infrastrukturę na obszarach wiejskich**. W tym celu należy wykorzystać dynamiczne i kreatywne podejście do rozwoju na tzw. obszarach peryferyjnych lub obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, które z perspektywy osób w nich mieszkających mogą mieć zasadnicze znaczenie w ich życiu i być wysoko cenione pod względem kulturowym, środowiskowym lub innym. Środki powinny obejmować m.in.:

- wzmocnienie kapitału społecznego na obszarach wiejskich oraz zdolności społeczności wiejskich do uczestnictwa w lokalnym sprawowaniu rządów i lokalnych procesach rozwojowych;
- zapewnianie i promowanie usług i infrastruktury na obszarach wiejskich;
- uznanie kluczowej roli miast jako ośrodków życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego w wielu obszarach wiejskich, a także konieczności utrzymania zakresu i jakości usług oraz zapewnienia efektywnych powiązań i wzajemnego wsparcia między obszarami miejskimi i wiejskimi;
- radykalnie nowe podejście do utrzymania żywotności społeczności, które czerpią z tradycyjnych wzorców produkcji rolnej całkowicie lub częściowo na własne potrzeby;
- nowe i kreatywne podejście do zaspokajania potrzeb osób najuboższych i wymagających szczególnej troski, oparte na zbiorowym zaufaniu tych społeczności, żeby mogły one przejąć inicjatywę w celu ulepszenia życia swoich członków.

Proponujemy, by działania wchodzące w zakres Funduszu Obszarów Wiejskich opierały się na zintegrowanych regionalnych strategiach rozwoju, opracowywanych i zarządzanych w ramach wielosektorowych partnerstw terytorialnych.

Badania, rozwój, szkolenia i innowacje

Nowa wspólna polityka rolna, żywnościowa i rozwoju obszarów wiejskich powinna obejmować:

- dofinansowanie za pośrednictwem ósmego programu ramowego UE badań stosowanych, prac rozwojowych i innowacji niezbędnych do wdrożenia propagowanej przez nas polityki;
- dynamiczne programy informacyjne, szkoleniowe oraz wymiany pomysłów i dobrych praktyk na poziomie krajowym i unijnym: w tym procesie zarówno europejska sieć rozwoju obszarów wiejskich, jak i krajowe sieci rozwoju obszarów wiejskich powinny odgrywać o wiele bardziej dynamiczną i otwartą rolę.

Zarządzanie, finansowanie i wdrożenie

Skuteczność proponowanej polityki będzie w ogromnej mierze zależała od prawidłowego zarządzania i osiągnięcia wyznaczonych celów, a także od odpowiedniego finansowania. Nowa wspólna polityka rolna, żywnościowa i rozwoju obszarów wiejskich powinna mieć zasadniczo taki sam udział w budżecie UE, jaki obecnie posiada bieżąca WPR. Obszary wiejskie powinny również korzystać z zasobów innych funduszy UE, krajowych, regionalnych i lokalnych władz oraz sektorów przedsiębiorstw i usług dla ludności. Nowa polityka powinna przewidywać:

- pełną harmonizację na szczeblu UE strategicznych ram wspólnej polityki rolnej, żywnościowej i rozwoju obszarów wiejskich z Funduszem Regionalnym, Spójności, Społecznym i Rybołówstwa;
- opracowanie przez państwa członkowskie/regiony strategicznych ram odzwierciedlających strategiczne ramy na poziomie UE, przy zachowaniu komplementarności między różnymi programami operacyjnymi;
- przygotowanie i wdrożenie przez partnerstwa regionalne terytorialnych strategii rozwoju, mających uprawnienia do wykonywania wszystkich odpowiednich środków w odniesieniu

- do wszystkich tych pięciu unijnych funduszy, a w szczególności wszystkich środków w ramach proponowanego Funduszu Obszarów Wiejskich;
- aktywne angażowanie społeczności wiejskich i ich organizacji przedstawicielskich w kształtowanie i wdrażanie programów rozwojowych na szczeblu lokalnym i subregionalnym.

**Niniejszy dokument jest streszczeniem dłuższej wersji komunikatu, która została opublikowana na stronie internetowej Konwencji Rolniczej i Wiejskiej (ARC): www.arc2020.eu.